Самапомач Самарамах

Беларуская Коопэратыўна-Гаспадарчая Часопісь

Год II.	Вільня, Травень - Чэрвень 1933 г.	№ 5-6.

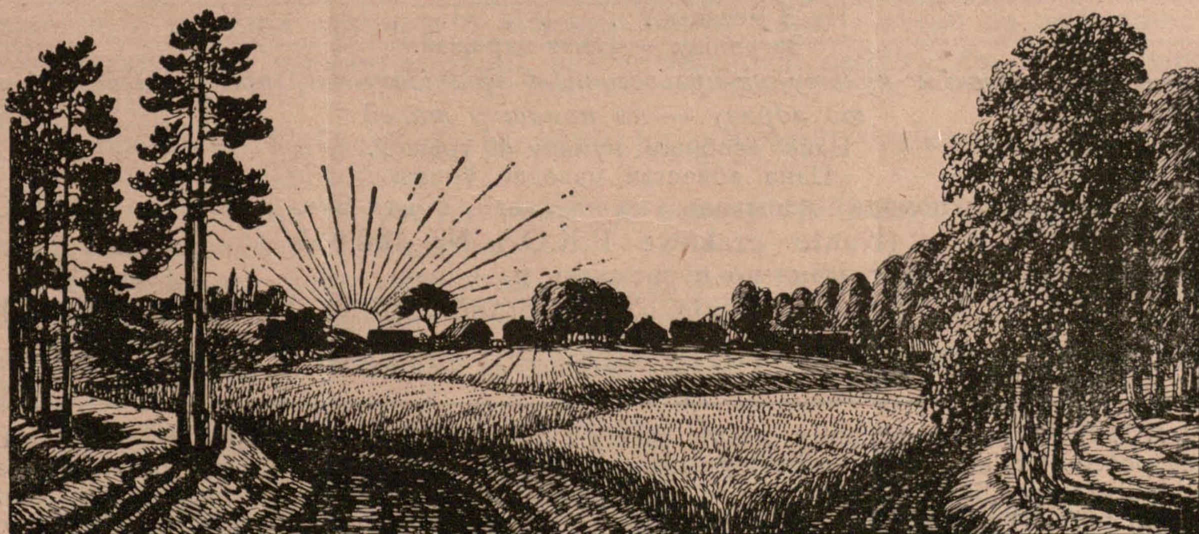
Хай злыдні над намі,
скрыгочуць зубамі
Любі сваю ніву, свой
край,
І, колькі ёсьць сілы,
да самай магілы
Ары, барануй,
засявай!..

ЯНКА КУПАЛА.

Усе вялікія падзеі народаў і ўсе цывілізацыі былі створаныя дабравольнымі стараньнямі аб'яднаных людзей... самапомаччу

Джордж РЭССЭЛЬ.
(Ірляндзец).

ЗЬМЕСТ № 56 (8-9).

BIEŁARUSKAJA ABECEDA.

Беларуская абэцэда.

A, a — А, а.	H, h — Г, г.	Ł ł, — Л, л.	S, š — Ш, ш
B, b — Б, б.	Ch, ch — Х, х.	M, m — М, м.	T, t — Т, т.
C, c — Ц, ц.	I, i — І. і.	N, n — Н, н.	U, u — У у.
Ć, ć — ЦЬ, ць.	J, j — Й, й.	Ń, ń — НЬ, нь.	Ŭ, ŭ — Ў, ў.
Č, č — Ч, ч.	Ja, ja — Я, я.	O, o — О, о.	V, v — В, в.
D, d, — Д, д.	Je, je — Е, е.	P, p — П, п.	Y, y — Ы, ы
E, e — Э, э.	Ju, ju — Ю, ю	R, r — Р, р.	Z, z — З, з.
F, f — Ф, ф.	K, k — К, к	S, s — С, с	Ž, ž — Ж, ж.
G, g — Г, г.	L, l — ЛЬ, ль.	Ś, ś — СЬ, сь.	Ź ź — ЗЬ, зь.

Samapomač
BIEŁARUSKAJA KOOPERATYŬNA - HASPADARČAJA ČASOPIŚ.
Adres:
VILNIA (Wilno), Połackaja vul. 4—10.
Самапомач

Hod II.	Vilnia, Travień-Červień 1933 h.	Nr 5-6 (8 9).

Da kooperataraŭ śvietu!

Kooperacyja — ekanamičnaja arhanizacyja, sarhanizavanaja trudami i achviarami miljonaŭ kooperataraŭ — stanovicca siańnia pradmietam nieapraŭdanych napadaŭ pryvatnaha handlu.

Ad svajho pačatku kooperacyja rabiła staranni ŭ abaronie ahulnaha intaresu. Zaŭsiady, biaz uvahi na roźnicu palityčnych pahladaŭ i relihijnych vieravańniaŭ, jana staviła interas usich panad intaresy asabistyja.

Kooperacyja utrymoŭvałasia i raźvivałasia, nie zvažajučy na vajnu i kryzys, dziakujučy słušnaści svaich zasadaŭ i spraŭnaści svaich metodaŭ.

Raźviccio jaje nierazłučna źviazana z adbudovaj haspadarčaha žyćcia, z utrymańniem miru i z postupam kultury.

Hramadzkaja karyść jaje i jejnyja ŭdačy prynukajuć pryvatnyja handlovyja arhanizacyi, kiravanyja tolki zajzdraściu i samalubnymi intaresami, da napadaŭ na kooperacyju i da zaklikańnia publičnych uładaŭ da nakładańnia na jaje vyniatkavych i niespraviadlivych padatkaŭ dy tarmažeńnia jejnaj normalnaj dziejnaści šlacham varožaha zakonadaŭstva.

Ściviardžajem z zadavaleńniem, što našy Nacyjanalnyja Sajuzy ŭsiudy ŭziali sabie za zadaču enerhična baranić spadčynu pa spraviadlivych Rochdalskich Pačynalnikach i miljonach sučasnych kooperataraŭ.

Proci biazupynna paŭtaranych napadaŭ, niespraviadlivych i adnabokich abvinavačańniaŭ z boku praciŭnikaŭ kooperacyi ŭva ŭsich krajoch —

Mižnarodny Kooperatyŭny Sajuz łučycca z usimi kooperatyŭnymi arhanizacyjami śvietu, katoryja siahońnia baroniać svaich pravoŭ i volnaści svajho dziejańnia, a taksama zaklikaje ŭ intaresie ahułu ŭsich siabraŭ da padtrymańnia kooperatyŭnych pradpryjemstvaŭ, sarhanizavanych dziela zadavaleńnia ŭsich ichnych patrebaŭ.

Kooperatary! Vialikaja sprava, katoruju vy stvaryli, vynik vašych achviaraŭ dla ahulnaj spravy, zahrožana.

Chodzić tut ab novyja haspadarčyja asnovy cyvilizacyi, katoryja mieścić u sabie vaša zasada ŭzajemapomačy.

Kooperatary, beraniecie svaje spravy, baraniecie svaich pravoŭ — va ŭłasnym intaresie, u intaresie vašych siem'jaŭ i ahulnaludzkim — kab kooperatyŭny ruch vyšaŭ z sučasnych trudnaściaŭ bolšym i mahutniejšym, čymsia byŭ kali-niebudź.

Kooperatary ŭsiaho śvietu—złučajciesia!

Za: Mižnarodny Kooperatyŭny Sajuz

HENRY J. MEY,
Hieneralny Sekretar

Vaïnö TANNER,
Staršynia

13 krasavika 1933 h.

DZIEŃ KOOPERACYI.

(*Na dzień 11/VI i 1/VII.1933*).

Kooperatyŭnaja, jak i ŭsiakaja inšaja dumka, dziela svajho raźvićcia, patrabuje peŭnaha planu, peŭnaha paradku: što, za čym, jak i kali pavinna jści. Hetkaha planu nia možna vyrablać napierad na doŭhi čas, bo žyćcio płyvieć i źmianiajecca. Susim chapaje, kali nad planam raźvićcia dumki zastanavicca prynamsia raz u hod i paśla ścisła jaho prytrymoŭvacca. Kooperatary ŭsiaho śvietu, adozvu Sajuzu katorych źmiaščajem na 1 šaj bačynie siańniašniaj „Samapomačy“, taksama ŭmovilisia pryśviacić adzin dzień u hodzie na toje, kab supolna radzić nad planam pašyreńnia svaje dumki — kooperatyŭnaje śviedamaści. Hetkim Dniom u Zach. Eŭropie pryniata rachavać pieršuju subotu m-ca lipienia. Kooperatary Polšču adnak, kab uciahnuć u pracu i školnuju moładź, jakaja ŭ m-cy lipieni ŭžo ŭ škole nie znachodzicca, umovilisia Dzień kooperacyi abchodzić u 1-šuju niadzielu m-ca červienia. Sioleta-ž vyniatkava hety dzień u Polščy pastanoŭlena śviatkavać u 2-ju niadzielu hetaha m-ca, h. zn. 11 červienia, bo ŭ 1-ju (4.VI.) prypadaje Pieršy Dzień Siomuchi. — Kaniec kancoŭ nia hetulki važna, kali Dzień Kooperacyi — viedamy jšče pad nazovam kooperatyŭnaha śviata — abchodzić; kudy bolš važna viedać **našto hety dzień naahuł ad'značajecca i śviatkujecca.**

Tyja narody i tyja krai, dzie kooperacyja maje za saboj užo svaju historyju, u Dzień Kooperacyi razhladajuć svaju kooperatyŭnuju pracu ŭ prošłaści, padličajuć i acenivajuć jejnyja vyniki, zaŭvažvajuć pamyłki i niedachopy dy radziać, jak ich na budučyniu pazbycca.

My, Biełarusy, što apynulisia z zachodniaha boku ryžskaj miažy, nia majem šmat čym kankretnym na hety dzień pachvalicca. Našy kooperatyŭnyja placoŭki, budavanyja samatuham u paru nacyjanalnaha prabudžeńnia, zrujnavany amal biasśledna, i to — nia tolki niedabrazyčlivaściu prahavitych susiedziaŭ, ale i — pryznajma! — svajej sobskaj niezaradnaściu. Dyk z čym ža my majem spatykać Kooperatyŭnaje Śviata? A jašče praściej — ci majemo jaho naahuł niejak spatykać i śviatkavać?

Kali havaryć ab značeńni kooperacyi, dyk nia možna dumać, što jana achoplivaje saboj tolki haspadarčy bok ludzkoha žyćcia. Kooperacyja starajecca, praŭda, ab haspadarčym dabrabycie čałavieka, ale heta tolki adna čaść jejnaj pracy. Zaspakajeńnie materyjalnaha boku ludzkich patrebaŭ, heta tolki sposab, katorym kooperacyja viaža adnaho čałavieka da druhoha i pryvučaje ich hetak pamahać sabie ŭ žyćci svaimi-ž supolnymi siłami. Hetkaja ŭzajemapomač, pry katoraj ludzi zmušany adzin ad druhoha brać i adzin druhomu davać, nahladna i biespasredna vuča čałavieka, što jahony asabisty interas (dabrabyt) zaleža ad dabrabytu tych, što jaho akružajuć, što jon nia jość u ŭsiaśviecie niečym adarvanym, ale častkaj celaści, ad katoraj sam zaležyć i ab dabrabycie katoraj musić dziela taho dbać tak, jak ab samym sabie.

Usio heta razam uziataje buduje čałavieka: z syroha i zamknionaha ŭ sabie samaluba tvoryć istotu hramadzkuju, zdolnuju na śviedamyja achviary nia tolki na dzień siańniašni, ale i dla dalokaj budučyni, nia tolki dla siabie, ale i dla svajho bližniaha. — I heta voś uzhadavaŭčaja zdolnaść kooperacyi pieramianiać čałavieka-adzinku ŭ čałavieka-hramadzia-

Літоўская коопэрацыя.

У палове м-ца красавіка с. г. гасьціў у Вільні піонэр і няўпынны працаўнік літоўскай коопэрацыі, прафэсар Земляробскай Акадэміі ў Датнове (Дотнува — Незал. Літва), кс. кан. Ф. Кемешіс. Наш супрацоўнік меў магчымасьць гутарыць з паважаным гасьцём аб разьвіцьцю і працы коопэрацыі ў Незал. Літве. Малую выбарку з атрыманых інфармацыяў ніжэй зьмяшчаем да агульнага ведама. — Рэд.

Літоўская коопэрацыя пачаткамі сваімі сягае 1869 году, калі ў Вільні судовымі афіцыялістамі пераважна было арганізована 1-е літоўскае спажывецкае т-ва. Бліжэйшых дадзеных аб гэтай пляцоўцы аднак так як і няма. Першым, таксама спажывецкім таварыствам літоўскім, аб якім захавалася больш дадзеных, ёсьць т-ва ў м. Пабіржэ, заснаванае ў 1899 г. Аднак больш ці менш масава засноўваліся літ. спажывецкія т-вы толькі ў 1902, 03*), 04 і 05 гадох. Тады ўжо адчувалася патрэба сарганізаваць гэтыя т-вы ў адзін саюз. Адбываліся зьезды ў Коўне, Панявежы, Дзьвінску. Да мэты гэта аднак не даводзіла, бо тагочасныя расейскія законы гэткіх арганізацыяў (саюзаў) не прадбачылі і не пазвалялі.

Аднак-жа паасобныя т-вы ня былі пушчаны самапасам, імі цікавілася літоўскае грамадзянства як толькі магло. І так у 1911 г., пры рэдакцыі часопісі „Viltis“, якую тады і рэдагаваў кс. Ф. Кемешіс, пры супрацоўніцтве сяньняшняга прэзыдэнта Літвы А. Смэтоны, была арганізована адумысловая Анкетавая Камісія, якая апрацавала і разаслала анкеты ў 102 літ. спаж. т-вы. Адказы прыслалі 52 т-вы, абарот каторых у суме выносіў больш 1 міл. руб. — Адначасна было ўжо ў Літве каля 150 крэдытова-ашчадніцкіх т-ваў і каля 100 фаховых земляробска-гаспадарчых гурткоў, якія з сабой цесна супрацоўнічалі. Арганізованага цэнтру гэтых арганізацыяў аднак усьцяж ня было. Толькі ў 1915 г., ту-ж прад адходам сваім, пазволілі расейцы на арганізаваньне ў Шаўлях саюзу спажывецкіх

*) Цікава зазначыць, што ў гэным яшчэ часе (1903 г.) заснаваная прафэсарам Кемешісам спажывецкая коопэратыва ў Таўрогах існуе і па сягоньняшні дзень.

nina jość badaj najvažniejšaj jejnaj ułasnaściu. Canili i ceniać jaje dziela hetaha ŭsie narody. Tymbolš canić jaje musim my, Biełarusy, u katorych sprava hramadzkaha ŭzhadavańnia maje pieršaradnaje značeńnie.

Siam-tam zdarajecca pačuć dumku, što „praŭda, kooperacyja šmat moža dać, ale jak-ža jaje ciapier zavodzić, kali ŭsich hetak ciśnie kryzys?"—Hetkaja dumka naskroś falšyvaja, bo kryzys nia tolki nie pieraškadžaje raźvićciu kooperacyi, ale naadvarot — pamahaje joj. Imienna ŭ čas kryzysu ŭsiaki čałaviek cikavicca jahonymi pryčynami i sam praz heta idzie byccam u abojmy kooperacyi: śviedamym kooperataram astajecca tolki patrapić da hetych ludziej adpaviedna pramović i ich pierakanać.

I kooperatary-pačynalniki zanialisia ŭ svoj čas kooperacyjaj daloka nie z dabra, nie dziela taho, što im „chleb kałoŭsia", ale dziela taho, što im zahladała ŭ vočy hałodnaja śmierć. Słovam, kooperacyja jość rucham i prypyniščam ludziej biednych, ale česnych i pracavitych, — ludziej, što nie niasuć svaje hality na pakaz i na prodaž, ale sami jaje svaimi-ž siłami pieramahajuć.

Kooperacyja nia jość niečym adarvanym ad žyćcia, jana jość uspruhaj hetaha žyćcia i raźvivajecca ŭ narodzie tolki šlachami jahonaj nacyjanalnaj kultury. Nia možna dziela hetaha nakidać narodu kooperacyi ŭ formie čužoj: u biełarusaŭ jana musić być biełaruskaj.

Heta tych niekalki strychoŭ z pryčyny Dnia Kooperacyi, kab u hałoŭnych prynamsia rysach pradstavić jaje i prybližyć da biełaruskaha sialanstva, rabotnictva, našaje pracoŭnaje intelihiencyi i ŭsich tych, dla kaho los našaha narodu nia jość ani abyjakaściu, ani pradmietam biazdušnaj demahohii.

Kali chto sapraŭdy choča dla narodu pracavać, **chaj adčuje jahonyja žyćciovyja patreby**, a zrazumieŭšy ich musić stać u redkija, jašče, ale nadziejna ŭzrastajučyja ŭ lik i siłu rady biełaruskich kooperatyŭnych pracaŭnikoŭ.

Stałasia tak, što sioletni Dzień Kooperacyi prachodzić pad znakam silnych napadkaŭ na jaje z boku roznych reformataraŭ i złučanaha kapitalizmu. Zahrožana ŭ svaich padstavach i kooperacyja ŭ Polščy. Jakimi-b šlachami heta sprava dalej nie pakaciłasia, biełaruskija kooperatyŭnyja pracaŭniki astanucca viernymi zasadzie pieršych kooperataraŭ z Rochdalu, što pomačy ad nikoha nie damahalisia, a adno tolki žadali — **„nie pieraškadžajcie!.."** Bo kali dzie, to ŭ kooperacyi pieradusim stasujecca praviła: „ad pryjacielaŭ — i apiakunoŭ — barani nas Boža, a ad niepryjacielaŭ abaronimsia sami!" — Sapraŭdy tak.

Kooperacyja i sialanstva.

(Hołas biełaruskaha sielanina).

Kooperacyja, abo ideja samapomačy, u žyćci našaha biełaruskaha hramadzianstva, asabliva sialanstva, nia jhraje taje vydatnaje roli, jakuju jana adyhryvaje ŭ žyćci narodaŭ kulturnych.

Kali ŭziać žyćcio niamieckaha, ci inšaha zachodnia-eŭropejskaha sielanina i paraŭnavać z žyćciom sialanstva našaha, to akažacca, što dabrabyt našaha najbahaciejšaha sielanina budzie vyhladać nikčemnym. Takaja vialikaja roźnica ŭ žyćci biełaruskaha i zachodnia-eŭro-

таварыстваў. Прыйшла аднак фаля ваенных падзеяў і працу прарвала да 1919 г., г. зн. да часу, калі літоўцы сталіся ўжо непадзельнымі гаспадарамі ў сябе дома.

Адным з першых крокаў новаўтворанага літоўскага ўраду было апрацаваньне і выданьне ў 1919 г. коопэратыўнага закону, на якім пачала будавацца коопэрацыя ў Незалежнай Літве.

Агульная тэндэнцыя коопэратыўнага жыцьця ў Незалежнай Літве была накірована больш ушыркі, як углыбкі. Адклікнулася гэта праз пару гадоў, бо калі агульная лічба спажывецкіх коопэратываў у першых гадох незалежнасьці ўсьцяж узрастала і ў 1925 годзе дасягла лічбы 650, то ад гэтага году лічба гэтых коопэратываў раптоўна пачынае абніжацца і цяпер выносіць каля 300, з чаго добра працуючых — 200 з лішнім.

Крэдытовая коопэрацыя змагла разьвіцца больш-менш нормальна ад часу, калі ў Незал. Літве устабілізавалася свая собская валюта (літ). У 1923 годзе лічба крэдытовых коопэратываў выносіла каля 300 і гэтасамая больш-менш лічба ўтрымалася дагэтуль. Тып літоўскай крэдытовай коопэратывы ёсьць нечым пасярэднім паміж тыпам Raiffeisena i Schulze-Delitzsch'a. Цэнтраляй усёй крэдытовай літоўскай коопэрацыі ёсьць Цэнтральны Коопэратыўны Банк (Lietuvos Kooperacijos Bankas).

У вытворчай літоўскай коопэрацыі першае месца займаюць коопэратыўныя бэконярні, прадукты каторых (бэконы) становяць найгалаўнейшую пазыцыю літоўскага экспорту. — На другім месцы стаіць коопэратыўная вытворчасьць малачарская. Цэнтраляй літ. малачарскай коопэрацыі ёсьць г. зв. Pienocentras, у каторым сарганізованы цяпер 273 самастойныя коопэратыўныя малачарні, пераважна змоторызованыя. Гадавая перапробка ў гэтых малачарнях ня меншая 35.000.000 літраў. Малочныя прадукты з Літвы вывозяцца пераважна ў Нямеччыну і ў Англію. Характэрна, што за леташні 1932-гі год, калі экспорт малочных прадуктаў з такой напр. Польшчы абніжыўся на 90%, вываз гэтых

pejskaha sialanstva tłumačycca tym, što svajo žyćcio zachodnia-eŭropejskaje ziemlarobstva pabudavała dy i ŭściaž buduje na padvalinach arhanizavanaha, chaŭrusnaha, tvorčaha supracoŭnictva, inačaj kažučy — na pryncypach kooperacyi.

Pachvalicca hetakaj strukturaj (budovaj) svajho žyćcia naša hramadzianstva, asabliva našaje ziemlarobstva, nia moža. Ideja kooperacyi, abo samapomač, supolnaja chaŭrusnaja praca siarod jaho pašyrana słaba. Zamiest mocnaj arhanizacyi, spłačonaści panuje ŭ nas dezorhanizacyja: kožny žyvie paasobku.

Voś-ža, kab nia zhinuć akančalna, biełaruskamu sielaninu treba šukać ratunku, treba ŭ žyćcio naša ŭvodzić jakmaha bolš pryncypaŭ kooperacyi, heta znača taho samaha sposabu, za jaki voś užo hadoŭ 70, jak uchapiŭsia i jakoha i siańnia trymajecca jaho zachodnia-eŭropejski tavaryš.

Pačynajučy budavać svajo žyćcio na kooperatyŭnych padstavach, našaje sialanstva ŭ pieršuju čarhu zdabudzie sabie ekanamičny dabrabyt, na zaŭsiody zabiaśpiečyć siabie ad vyzysku roznych pryvatnych handlaroŭ, pierakupščykaŭ i inš. Toj lišni hroš, jaki my kožny dzień pierapłačvajem handlarom, pojdzie na našu-ž karyść, na našy kulturna-praśvietnyja mety: stvoryć svaje kredytnyja (pazyčkovyja) tavarystvy, pradstavić mahčymaść karystacca sielska-haspadarčymi mašynami i inš. Pavialičyŭšy svoj ekanamičny dabrabyt, našaje sialanstva zdaleje zadavolić i svaje kulturna-praśvietnyja mety, praz arhanizacyju roznych kulturna-aśvietnych tavarystvaŭ, škoł, kursaŭ, narodnych damoŭ, biblijatek i h. d. Apračа hetaha kooperacyja budzie mieć vialiki ŭpłyŭ i na moralny voblik našaha viaskovaha hramadzianstva, pryciahvajučy jaho da pracy, pryvučajučy da sumlennaści i adkaznaści, da arhanizavanaha žyćcia, da salidarnaści, pryvučyć razam pracavać, viesialicca, sumavać i razam-ža baranić svaje intaresy.

Praz kooperacyju, biełaruskaje hramadzianstva, jak arhanizavanaja adzinka, zdabudzie sabie ŭsie hramadzkija i palityčnyja pravy. Ahułam kažučy, kooperacyja pamoža našamu sialanstvu, pry jaho biazhramatnaści, biezziamielli, zavajavać toje, što bahatym ludziam daje kapitał.

Jak vidzim, kooperacyja ŭ našym biełaruskim žyćci maje nadzvyčajnaje značeńnie. A dziela hetaha, zhurtavaŭšysia pad štandarami kooperacyi, praciahnuŭšy ruku samapomačy, pačniom budavać lepšuju dolu, pamiatajučy słovy našaha pieśniara Janki Kupały:

„Za praŭdu, za ščaście, za lepšuju dolu
vaźmisia, moj druža, pastoj;
U kryŭdu nia dajsia, svajho dabivajsia,
advaha chaj budzie z taboj!
Chaj horkija ślozy, što ŭ śpieki ŭ marozy,
ljucca na biednaj ziamli,
Daduć tabie, bracie, sił hora zmahaci
i ŭ sercy raspalać ahni!“

K. Matusevič.

Dzień kooperacyi ŭstanoŭleny pa toje, kab daviedacca, što takoje kooperacyja: dawiedajecieciesia heta z „Samapomačy“.

Čytajcie „Samapomač“ kožny paasobku i ŭsie hramadoj!

прадуктаў за той-жа леташні год з Літвы ня толькі не паніжыўся, але падняўся на 22%.

На асаблівую ўвагу заслугоўвуе літоўскае коопэратыўна гаспадарчае таварыства Lietukis, якое паўстала ў 1931 г. з фахова-земляробскага таварыства і з саюзу сапжывецкіх коопэратываў. Заданьнем гэтага т-ва ёсьць агульны закуп і збыт, а гадавы абарот дасягае 25.000.000 літаў.

Галоўнай арганізацыяй, якая кіруе ўсёй літоўскай коопэрацыяй, ёсьць Коопэратыўная Рада (Lietuvos Kooperatyvu Taryba). Коопэратыўная Рада зьяўляецца сябрам Міжнароднага Коопэратыўнага Саюзу (I. K.). Недахопам Коопэратыўнай Рады і цэлай літоўскай коопэрацыі наагул ёсьць да сягоньня йшчэ неурэгуляваная справа рэвізыйнай компэтэнцыі: спадзяюцца аднак, што і гэта апошняя перашкода ў хуткім часе перастане існаваць. Тэорэтычна справа гэта ўжо прыгатавана. Практычнае-ж застасаваньне яе ў жыцьці выйдзе на здароўе як чыньнікам дзяржаўнай кантролі, так і самой коопэрацыі.

Дзеля спопулярызаваньня коопэратыўнай думкі існуе ў Літве адумысловая коопэратыўная прэса: популярны двутыднёвік „Bendras Darbas“ (тыраж 15.000 экзэмпляраў) і навуковы месячнік „Talka“ (тыраж 1.500 экзэмпляраў).

З коопэратыўных працаўнікоў літоўскіх, акрамя інтэрвэньяванага піонэра, кс. Кемешыса, абсольвэнта эканамічнага аддзелу Вашынгтонскага ўнівэрсытэту (Амэрыка), а сучаснага прафэсара палітычнай эканоміі і земляробскай коопэрацыі ў Акадэміі ў Датнове, трэба адцеміць яшчэ П. Шальчіус'а, рухлівага прафэсара палітычнай эканоміі і агульнай коопэрацыі на ўнівэрсытэце ў Коўне.

Гэтак — у кароткіх словах — прадстаўляецца разьвіцьцё і сучасны стан літоўскай працы на коопэратыўнай ніве.

—н.

Adnaviecie padpisku na „Samapomač“ na druhoje paŭhodzie 1933 h.

Kooperacyja i presa.

Jakoj-by dobraj kooperacyja sama ŭ sabie ni była, jana budzie datul biaspłodnaj, pakul ludzi jaje nie paznajuć i nia prymuć za svaju. Paznajomić-ža ludziej z kooperacyjaj heta znača raskazać im ab joj žyvym słovam. Zrabić heta adnak ciažka, bo ludziej hetak mnoha, a tych, chto ab kooperacyi patrapiać dobra razkazyvać — vielmi, vielmi mała.

Na hetu biadu adnak jość sposab: usiudy tam, kudy nia moža dajści žyvoje słova, moža i musić dajści słova drukavanaje, z jakoha siahońnia i ŭ nas užo ludzi ŭsio bolej i bolej vučacca karystać. I sapraŭdy, dziesiatki hadoŭ užo vychodziać biełaruskija časopisi (presa), drukujucca knižki. I kooperatyŭnaja biełaruskaja dumka voś užo bolš paŭhodu ŭzdabyłasia na svaju adumysłovuju časopiś „Samapomač", katoraja rehularna i štomiesiac, by' taja kapla pa kapli vybivaje ŭ ćviordym našym hruncie zrazumieńnie dla asnaŭnych praviłaŭ našaha fizyčnaha isnavańnia.

Nia šmat jašče zroblena, bo paŭtysiačaletniaje dziarno našaha niabyćcia spustošyła našu nivu dazvańnia. Pieršyja barozny adnak užo praarany, a na ich siam-tam užo pakazałasia na božy śviet i pieršaja ruń. Dalšuju baraznu ciahnuć i ŭzyšoŭšuju ruń dahladać heta nieadkładnaja zadača „Samapomačy" na bližejšyja dni i miesiacy.

„Samapomač" adnak, heta nia samaja tolki časopiś i toj dziesiatok — druhi ludziej, što praz jaje havorać: „Samapomač" heta duša ahułu našaha haspadarča-śviedamaha hramadzianstva i dziela taho jana musić być „usiudy doma", z joj treba znajomicca kožnamu, chto tolki moža karystacca drukavanym słovam.

Pašyreńniu „Samapomačy" adnak staić na pieraškodzie hrech čužy: hrech(!) tych časopisiaŭ, što jdučy za metami inšymi, rassyłalisia naprava i naleva za **darma**. „Samapomač" — tannaja (u padpiscy) časopiś, ale darma vysyłacca **nia moža i nia budzie,** bo musić žyć sama z siabie.

Dziela hataha kožny śviedamy Biełarus, što razumieje značeńnie našaha haspadarčaha adradžeńnia, musić pieradusim sam asabista vypisyvać i akuratna apłačvać „Samapomač", čytać jaje ŭ kruzie znajomych i ich da hetaha samaha zaachvočyvać. Cana „Samapomačy" — asabliva ŭskładčynu — hetak nizkaja, što dastupna i najbiadniejšamu.

Hetak pastupać treba skroś i ŭsiudy, bo heta siahońnia jość najlepšy sposab pryhatavańnia siabie i druhich da kooperatyŭnaj samapomačy tam, dzie jaje jšče niama. Tam-ža ŭznoŭ, dzie pačatki takoj samapomačy ŭžo jość, tam zdabyčy svaje treba pahłyblać dalej, bo — chto nia jdzie napierad, toj adstupaje: i da hetaha taksama słužyć „Samapomač". — Tyja ŭreście, što sami spravu kooperacyi z inšych krynic paznali, chaj nia trymajuć hetaha dla pleśniaŭ i molaŭ, chaj padzielacca hetym na bačynach tej-ža „Samapomačy".

Гісторыя нашай коопэратывы.

(Успаміны маладога беларускага коопэратара.)

Думка аб залажэньні коопэратывы насьпела ў нашай вёсцы Рачканах пасьля сусьветнай вайны. — 21.IX.1922 г. арганізавалася спажывецкая коопэратыва, каторая зараз-жа ўрухоміла ў нас сваю краму. З часам коопэратыва разрасталася што-раз лепей, але адчуваўся недахоп адпаведнага кіраўніцтва. Пры нясьведамасьці аднак агулу сяброў, недахоп фаховага кіраўніцтва амаль не давёў нашай коопэратывы да абсалютнай руіны: не дапусьціў да гэтага на нейкі час тагачасны кіраўнік школы ў Рачканах Валіньскі, каторы 3.III.1924 г. ўзяў кіраўніцтва ў свае рукі. Але школьныя ўлады, на няшчасьце, перакінулі вучыцеля Валіньскага ў іншае мейсца, а пад вывескай коопэратывы асталася прыватная крамка некалькіх ейных сяброў. Гэты стан аднак хутка таксама ліквідаваўся.

У 1926 г. я пачаў вучыцца ў беларускай гімназіі ў Вільні і ўсьведамляцца ў коопэрацыі тэорэтычна.

Прышоў крызыс і, разам з іншымі прычынамі, выкінуў мяне з сёмае клясы гімназіі. Вярнуўшыся ў родную вёску, ня гэедзячы на ўсё, пастанаўляю я зарганізаваць коопэратыву нанова. У першых месяцах 1931 г. шукаю паўналетніх асоб для падпісаньня заявы ў старостава аб дазволе склікаць арганізацыйны сход, бо мае памоцнікі былі непаўналетнія. Старэйшыя падпісваць баяцца; кажуць, што з гэтага нічога ня будзе, бо ўжо два разы арганізавалі коопэратыву ў прошлых гадох і абодва разы без дадатняга выніку. (Як цяжка арганізаваць коопэратыву там, дзе яна ўжо была і, дзякуючы няздольнаму кіраўніцтву, — разляцелася!) Мае выясьненьні, што ў упадку папярэдніх коопэратываў была віна самых сяброў і кіраўніцтва, а не самых падставаў коопэрацыі — нічога не памагалі. Аднак удалося ўгаварыць свайго дзядзьку і ён, падпісваючы заяву, сказаў: «Падпісваю толькі па тваёй просьбе, але я болей як перакананы, што з гэтага нічога, абсалютна нічога ня выйдзе." Заява была выслана поштай, але старастава чамусьці яе „не атрымала"(?) Другі раз выслалі заяву за-пісным пісьмом. Адказ: „Трэба, каб заяву падпісалі хоць трох арганізатараў." Зноў клопат, але і гэта робіцца і неяк за чацьвёртым разам атрымалі мы прыхільны адказ за дзьве гадзіны да распачацьця сходу. Зьбіраем па аднэй асобе і просім прысьці хоць паслухаць рэфэрату. Баяліся людзі, бо быў пры-

Słovam, usio biełaruskaje, što maje toj ci inšy źviazok z kooperacyjaj i haspadarkaj, chaj hurtujecca kala adzinaha dahetul centru biełaruskaj kooperatyŭnaj dumki, kala „Samapomačy“ i chaj jaje ŭsimi siłami padtrymoŭvuje. — Bo haspadarčy centr nam patrebny, a budzie jon hetkim, jakim my jaho patrapim svaimi siłami zbudavać, na jaki my sami zasłuhoŭvujem.

„Samapomač“ heta my!

Biełarus-Kooperatar.

Być ci nia być?

Heta hamletaŭskaje pytańnie staić zaŭsiody ŭ biełarusaŭ adčynienym pry kancy „staroha“ i pry pačatku „novaha“ školnaha hodu. Sioleta stanovicca jano rubam niazvyčajna vostrym: papieršaje dziela taho, što nad isnavańniem apošnich, prynamsia z imieńnia, biełaruskich škoł źvisaje, u najlepšym razie, ciažkaja mara niapeŭnaści, a pa druhoje — utrymańnie samoj moładzi ŭ škołach naahuł zhaleŭšamu biełaruskamu nasielnictvu stanovicca nie ŭ mahatu. Vynik usiaho hetaha moža być taki, što vioska naša pieradusim jak była, tak i astaniecca žyram dla ciemnaty i čužych „kulturnikaŭ“. Pytańnie „być ci nia być?“ biełaruskaj intelihiencyi stanovicca ŭva ŭsioj sile. Ci heta pytańnie pakinuć i dalej adčynienym, ci staracca znajści niejki vychad?

Pytańnie „biełarusizacyi“ isnujučych škoł pakiniem tymčasam na staranie. Bolš kankretnym badaj i mahčymym da zrealizavańnia źjaŭlajecca pytańnie druhoje, pytańnie minimalnaj choć-by pomačy ŭtrymańnia ŭ isnujučych škołach biełaruskaj vučnioŭskaj moładzi. Sprava heta ŭ nas nia novaja. Bolšaść amal z sučasnaj biełaruskaj intelihiencyi pakančała škoły taksama karystajučysia ŭ roznaj formie z pomačy hramadzianstva. A i ŭ sučasnuju paru nie adzin dziesiatok, mo‘ i sotni hetkaj moładzi z padtrymki hramadzkaj karystajuć. Dobra heta, ale: ...1. dasiulešnija mahčymaści achviarnaha śviedamaha biełaruskaha hramadzianstva vyčerpyvajucca, 2. patreby hetaj achviarnaści — u źviazku z vyšejskazanym — uzrastajuć, a 3. pa našych siołach, miastečkach i miestach poŭna jšče ludziej, što pacichu, na čatyry vočy, kažuć, što jany śviedamyja biełarusy, ale ŭ sapradnaści dla biełaruskaści nia robiać siańnia najmienšaj achviary, nie dajuć najmienšaha choć-by padtrymańnia. Bolš taho: viedamy fakty, kali takija „ukrytyja biełarusy“ ŭspamahajuć svaimi stałymi dabravolnymi daninami instytucyi niebiełaruskija, a navat — procibiełaruskija. I heta nie adzinki... Dziejecca heta mo‘ z niaśviedamaści, a mo‘ i dziela taho tolki, što biełarusy hetaha dabravolnaha samaapadatkavańnia nia majuć. U kožnym razie biełaruski hroš jdzie na čužyja spravy, a svaja biełaruskaja niva vystaŭlajecca na **niebiaśpieku ździčeńnia.**

Volna kožnamu dać svoj hroš, kudy tolki chto zachoča. Ale kali jość hety hroš na

сутны пастарунковы (Псыхіка беларуса!). Аднак-жа сабралася 40 чалавек. Гэта было 26 красавіка 1931 г. Сабраўшымся дакумэнтальна выясьніў я заданьні коопэрацыі і карысьці з яе для беднага чалавека. У сябры запісалася 32 асобы. Але пай? Дзе ўзяць грошай у часе такой галіты? Пай 20 зл., упісныя 0.50 зл. Першая рата 5 зл. пры запісаньні. І гэтых пяцёх злотых ня кожны можа сабраць, каб даць на пай. Дык нягледзячы на статут, зьбіраем, хто колькі дасьць, ад багацейшых вымагаючы поўных 5 зл., ці нават палавіну пая. І цяпер маем яшчэ шмат сяброў, каторыя далі толькі ўпісныя.

Арганізацыйны сход выбраў Наглядную Раду, каторая спаміж сябе выбрала Управу. У лік сяброў Управы я не ўвайшоў, бо меў тады толькі 19 гадоў. Але ўсётакі быў кіраўніком фактычным і бугальтэрам. Рахунковасьці саматугам навучыўся з падручніка Р. Мельгарскага „Rachunkowość Stowarzyszenia Spożywców.» Да ўрухамленьня крамы, што было зроблена 7 мая 31 г., сабралі мы ад сяброў 150 зл. За гэтую суму не маглі мы пачынаць гандляваць, дык, калі паручыліся багацейшыя сябры, узялі пазычку ў разьмеры 500 зл. Саюз Спажывецкіх Коопэратываў — Аддзел у Баранавічах — даў нам на павер тавараў на 400 зл. І з гэтым пачалі мы сваю працу ў краме, нягледзячы на перашкоды прыватніка і на злосьць яму. Пэсымісты і ворагі з дня на дзень чакалі банкруцтва нашай коопэратывы, але яна з каждым месяцам глыбей запускала свае карэньні ў грунт нашай вёскі.

Прыватнік канкуруе. Каб яму гэта перашкодзіць, 23.X.31 г. адчыняем мы другую краму ў суседняй вёсцы Пашкоўцы, адлеглай ад Рачканаў паўтара кілёмэтра. Вёска Пашкоўцы была адрэзана ад нас крамай прыватніка і пераважна ў ёй усё купляла. Адчыняючы другую краму збольшваем абароты коопэратывы і на 31.XII.31 г. складаем наступную справаздачу:

Таргі ў крамах: І — 10.422.76 зл., ІІ — 582.18 зл., разам — 11.004.94 зл.

Прыбыль брутто 13,5%; гандлёвыя выдаткі 8,2% ад абароту. Чыстая прыбыль 586.71 зл. Выплацілі сябром 3% дывідэнды. Паявога капіталу мелі ўжо 360.12 зл. на 43 сяброў. Закуп у С.С.К. да 50 проц. У сьнежні 31 г. будуем уласны будынак для крамы ў Рачканах сумаю 400 зл. і з новым 32 годам пераносімся ў уласнае памешканьне. Дапялі мы гэтага надзвычайнымі высілкамі. Усе працавалі без‘інтэрасоўна (дарма).

1932 г. ня быў шчасьлівы для нас. Абакралі нас два разы: у Рачканах—5.XI і ў Паш-

spravy čužyja, dyk na spravy svaje musić być pieradusim.

Trudna damahacca, kab achviarnaść i biez taho achviarnaha śviedamaha našaha hramadzianstva jašče pavialičvałasia; patreby achviarnaści nie pamianšajucca, ale ŭzrastajuć, a srodki na hetyja patreby možna siahońnia zmobilizavać tolki pry pomačy arhanizacyi ahulnabiełaruskaha, napr. Školnaha ci Kulturnaha Fondu, u katorym, pobač z dasiulešnimi achviarnikami, znašłosia-b miesca i dla tych, što ad hetkaj achviarnaści sprytna dahetul vykručvajucca. Nia možna spadziavacca, kab efekt takoha fondu daŭ zrazu značnyja srodki materyjalnyja. Ale silnym złučvom moralnym jon budzie.

Słovam, školnuju biełaruskuju moładź nia možna dalej pakidać biez apieki. A dla hetaha patrebna ŭsiebiełaruskaje dabravolnaje apadatkavańnie, jakoje pamoža moładzi i budzie „probnym kamieniem“ ahulna-nacyjanalnaj śviedamaści. Sposab na heta znajści chiba-ž možna...

—*ič.*

Stałyja padpiščyki „Samapomačy“ atrymlivajuć dadatkovyja numary časopisi dziela prapahandy.

Ci Vy hetyja numary vykarystali?

Ci Vy znajšli novaha padpiščyka „Samapomačy?

Kooperatyŭnyja naviny.

Viaśnianyja akružnyja konferencyi spažyvieckich kooperatyvaŭ „Społem“ adbylisia ŭ kancy krasavika (30.IV) i ŭ pačatku traŭnia (7 i 14) u Vilni, Lidzie i ŭ Baranavičach. Żyćcio ŭ sajuznych kooperatyvach prachodzić dalej z adnej starany pad znakam kryzysovych trudnaściaŭ, a z druhoj — narakańniaŭ na darahoŭlu sajuznych składak i pavolnaje absłuhoŭvańnie vyrabami z sajuznych fabryk, jakija ŭsie skroś skoncentravany ŭ hłybi Polščy. Praz heta kooperatyŭny promysieł z-pad znaku „Społem“ nie daje pracy našaj miascovaj ludnaści, choć starajecca siarod nas-ža znajści rynak zbytu dla svaich vyrabaŭ, a hetym samym i chleb dla polskich rabotnikaŭ. Intaresy biełaruskich spažyŭcoŭ ad hetaha, peŭna-ž, cierpiać, ale pałažeńnie ničuć nie palepšycca datul, pokul sami-ž jany nie sarhanizujuć svajho vyrabu. A zrabić heta zmoža tolki vyklučna svoj krajovy sajuz kooperatyvaŭ.—Nie biez značeńnia i toj fakt, što na konferencyjach nichto z kiraŭnikoŭ nie padniaŭ i słova suproć navisajučaj niebiaśpieki padčynieńnia kooperacyi pad kantrol administracyjnaj ułady. Ci heta dziejecca za zhodaj i viedamam viarchoŭ polskaj kooperacyi?

Dzie ćvije kooperacyja tam kryzysu niama. Danija, jak viedama, słyvie z taho, što maje najlepšyja ŭ śviecie kooperatyŭnyja małačarni, choć staronka heta nie vialikaja. Voś-ža cikava, što heta staronka, pamima šalejučaha kruhom kryzysu, byccam koštam hetaha-ž kryzysu, a faktyčna — dziakujučy svajoj kooperacyi dalej bahacieje. Pakazvajuć heta abaroty Danskaha Kooperatyŭnaha Banku, jakija ŭ minułym hodzie dasiahli až 2.000.000.000 (dvuch miljardaŭ) danskich karon, heta znača na 500.000.000 karon bolš, jak ŭ papiarednim 1931 hodzie. Čystaja nadvyžka dasiahła sumy 493.455 karon — Kooperacyja, kali maje ŭśviedamleny hrunt, kryzysu nia znaje.

Nia znajuć kryzysu i žychary dalokaha paŭnočnaha vostravu Islandyi (ziamla ładoŭ), bo taksama źjaŭlajucca dobra ŭśviadomlenymi kooperatarami. Voś-ža, padčas kali ŭsiudy fabryki traščać i łopajucca, kooperatary Islandyi zasnavali anahdaj try novyja kooperatyŭnyja fab-

коўцах—13.XI на агульную суму 600 зл. Зладзеяў па нейкім часе выкрылі і суд іх засудзіў, прысуджваючы нам ад іх нашу страту. Нягледзячы на крадзеж, год замкнулі мы прыбыльна. Справаздача за 1932 аказалася наступная:

Таргі ў крамах: I — 13.473.57 зл., II — 5.364.91 зл., разам —18.838·48 зл.

Прыбыль брутто 13,2 проц., выдаткі гандлёвыя 9,7 проц. Чыстая прыбыль 113.70зл. Паі — 535.74 зл. на 59 сяброў. Уласныя капіталы 1.1165,25зл.(30,4 проц.)чужыя 2.674.85зл. (69,6 проц.). У чэрвені сход выбраў мяне за афіцыяльнага кіраўніка, бо я стаўся ўжо паўналетнім.

З 1933 годам распачынаем працу ў трох крамах, а мяноўна з 1.I. адчыняем краму ў вёсцы Перахрэсьце, за 3 км. ад Рачканаў, а 20.III — чацьвертую краму, ў вёсцы Мыслабаж, за 7 км. ад Рачканаў. Такім чынам абслугоўваем 4 вёскі, з блізка 3 тысячамі жыхароў. За першы квартал 33 г. таргі ў паасобных крамах вынесьлі: Рачканы—4.104.39 злотых, Пашкоўцы —1.816 50 зл., Перахрэсьце —1.916 83 зл., Мыслабаж —191.69 зл., разам — 8.029.41 зл.

Як на нашыя вясковыя абставіны— абароты вельмі добрыя, бо трэба ведаць сучасную галіту беларускай вёскі, калі ўжо ў сьнежні леташняга году некаторыя гаспадары ня мелі ані хлеба, ані грошай. За першы квартал 1933 г. нашая справаздача ў працэнтах прадстаўляецца гэтак: прыбыль брутто—13%., гандлёвыя выдаткі— 10,5 проц., чыстая прыбыль—192,79зл. Паявога капіталу маем 932,60 зл. на 150 сяброў. Уласныя капіталы на 31.III.33 г. 1.771. 72 зл. (35,9 проц.) чужыя 3.167.26 (64,1 проц.). Як бачым, уласны капітал збольшылі на 5,5 проц. у параўнаньні да 1932 г.Гандлёвыя выдаткі вялікія, як заўсёды на пачатку году.

Пры каждай нашай краме ёсьць выбраны з пасярод мяйсцовых сяброў Крамны Камітэт, каторы складаецца з трох чалавек; адзін з іх спаўняе абавязкі гаспадара крамы. Камітэт пільнуе, каб добра гаспадарвала даная крама і вядзе прапагандовую працу. Кажды гаспадар асабіста адказвае перад Управай коопэратывы за гаспадарку ў краме, забірае гатоўку ад крамніка і перасылае яе ў цэнтралю (Рачканы). Тавары ў краму дастаўляюцца пры помачы цэнтралі,

Абслуга крамаў спраўная. У крамнікаў больших недахопаў ня было, хіба толькі ў былага кіраўніка — крамніка 300 зл. Здарылася гэта як вынік слабога вядзеньня рахунковасьці. У крамах бываюць пераважна супэраты (надвыжкі), а гэта дзякуючы замен-

rykі: myła, konfekcyi (fabryka hatovaj adziežy) i štučnych hnaoù.

Trudnaści dla kooperacyi. Kooperacyja jość prajavaj žyćcia demokratyčnaha. Dziela taho nia može jana svabodna raźvivacca tam, dzie ahulny kurs publičnaha žyćcia z demokracyjaj zryvaje. Niebiaśpiečnym taksama dla kooperacyi jość udavacca aktyŭna ŭ partyjnuju palityku. Usio heta adbivajecca ciapier na niamieckaj kooperacyi, jakaja, u źviazku z h. zv. nacyjanalnaj revolucyjaj, apynułasia pad uładaj ludziej, jakija u kooperacyi nie zacikaŭleny, a nia raz navat joj praciŭnyja. — Toje samaje zarysoŭvajecca i ŭ inšych krajoch — i ŭ Polščy,— dzie ludzi pieracanili važnaść pomačy dla kooperacyi z boku ŭradu i na joj usio budavali. Tymčasam istota kooperacyi nie źmianiłasia ad času jejnych pačynalnikaŭ — jana palahaje nie na pomačy sa starany, ale tolki vyklučna na samapomačy.

T-va Ukrainskich Kooperatystaŭ maje chutka prystupić da pracy. Arhanizacyjny Schod u m-cy travieni apracavaŭ i zaćvierdziŭ užo statut. T-va budzie ideolohičnym centram ukrainskaj kooperacyi.

Łučacca. Piać Sajuzaŭ polskaj ziemlarobskaj kooperacyi łučacca ŭ adzin. Hetak pastanavila Parazumievaŭčaja Kamisija ŭ Varšavie 19.V. s. h. — Tolki kab nia vyšla z hetym łučeńniem tak, jak hady try tamu z kazionnym łučeńniem polskich fachova-ziemlarobskich arhanizacyj, h. zv. „kółkaŭ" i „C.T.R."?—Łučacca taksama try sajuzy kooperacyi žydoŭskaj: Sajuz žydoŭskich kooperatyŭnych t-vaŭ u Polščy, Ahulny Sajuz u Lvovie i Sajuz žydoŭskich kupieckich t-vaŭ.

„Społem" — polski Sajuz spažyvieckich kooperatyvaŭ — **za 1932 hod.** U 1932 h. „Społem" ab'jednyvaŭ 821 kooperatyvu (u 1931 h. było ich 951), z čaho spažyvieckich — 769, „uzajemnaj pomačy" — 27, kredytovych — 9 i vytvorčych — 9. — Handlovyja abaroty za hod vynosili: 74.8 mil. i ŭ paraŭnańni z 1931 h. pamienšylisia na 9.1 prac. Arhanizacyjnaja lojalnaść (viernaść) uzrasła z 45 prac. na 48.8 prac. — Ułasnyja fondy na kaniec hodu vynosiać 4.026 tys. zł. Handlovyja košty Sajuzu vynosili 2.87 prac. ad abarotu. Bilansovaja nadvyžka za 1932 h. vynosić 75.273 zł.

Pry kancy hodu było ŭ Sajuzie 654 ŭradaŭcy, u tym 32 lustratary. Žurnał sajuzny „Społem!" raschodziŭsia ŭ 1.255 egzemplaroch, a popularnaja „Spólnota" — u 24.000 egz. Akramia taho Sajuz za hod vydaŭ 5 knižak. Z Karespandencyjnych Kursaŭ Sajuzu karystała 311 asob z čaho 289 kooperatyŭnych pracaŭnikoŭ.

Ziemlarobskaja kooperacyja ŭ Čechasłavaččynie ŭ 1932 h. Centralaj usiej kooperacyi ŭ ČSR jość Centrokooperativ. Jon łučyć u sabie 12 sajuzaŭ revizyjnych i 11 centralaŭ handlovych. Z pamiž sajuznych kooperatyvaŭ ziemlarobskich, ahulnaja suma jakich vynosiła 11.317, na pieršym miescy akazalisia kooperatyvy kredytovyja ŭ ličbie 5 999 (z čaho 5.307 h. zv. „Kampeličak" — českich Raiffeisenak—i 692 koop. kasy, h. zv. „založny"; paśla — 2 058 kooperatyvaŭ mašynovych i elektryfikacyjnych, 1.109 — aprovizacyjnych, 422— małačarskija, 326 — bravaroŭ, 217 — hadaŭlanych i zbytavych i h. d. Usie adzinaccać handlovych sajuzaŭ za haspadarčy hod 1931 zrabili abarotu 156.098 vahonaŭ usiakich tavaraŭ za 1.014.928.242 čes. karony: było pradana 23.041 vahonaŭ zbožža za 304.061.653 kč., 13.378 vahonaŭ inšych ziemlapłodaŭ za 92.157.733 kč. i kuplena dla svaich siabraŭ 119.679 vahonaŭ haspadarskaha pryładździa za 618.708.851 kč. (za 100 kč. płaciać 26.50 zł.)

наму гандлю (збожжа, яйца), абшырна ў нашай коопэратыве ўжываным. Пэнсыі крамнікаў выносяць: у Рачканах — 30 зл., у Пашкоўцах — 30 зл., у Перахрэсьці — 25 зл. і ў Мыслабажы — першыя два месяцы па 10 зл. на месяц. Кіраўнік, атрымоўвае 1,5 проц. ад абароту і мае ў абавязку: закуп тавараў, адміністрацыю і рахунковасьць ды касу.

Як бачым, адчыняючы новыя дзьве крамы, лічбу сяброў збольшылі мы ў тры разы, суму паёў — на палавіну, а абарот удвоілі. Новыя сябры, праўда, мала ўнясьлі гатоўкі, бо некаторыя—толькі ўпісныя; аднак-жа гэта нас не зьнеахвочвае: маем надзею і гэтаму зарадзіць.

Падсумоўвуючы цэлую нашую дасюлешнюю працу мусім сьцьвердзіць, што толькі энэргічнаю, з добрых пажаданьняў выплываючаю працаю можам амаль з нічога зрабіць для грамадзянства штось карыснага. Многа асоб ня верыла ў карысьць нашай працы, але пад спраўным нашым кіраўніцтвам гэты пэсымізм і нявера ў свае ўласныя сілы зьнікла. Такім спосабам мы здабылі давер ня толькі ў сваёй вёсцы, але і ў суседніх. Доказам гэтага могуць служыць ашчаднасьці сяброў і несяброў у коопэратыве, сальдо (астача) каторых на 31.III.33 г. вынесла 781,39 зл. Запісана-ж за гэты час 1.715.80 злотых. Вакалічныя вёскі просяць нас закладаць і ў іх крамы, але пры малым нашым ўласным капітале, нажаль, гэтага зрабіць тымчасам ня можам.

Для разьвіцьця коопэрацыі ў нашым районе ёсьць абшырнае поле. Недахоп толькі адпаведных людзей да кіраўніцтва. І так, абавязкава трэба было-б залажыць крамы ў мястэчках Ляхавічы і Сінёўка. Гэтая справа ёсьць вельмі пякучая, але няма пакульшто каму зрушыць яе з мёртвага пункту. Верым, што і гэта станецца.

У нашай гміне (Ляхавічы) ёсьць чатыры коопэратывы, каторыя маюць 9 крамаў (разам з нашымі). Ёсьць імкненьні да злучэньня ўсіх коопэратываў у вадну. Дойдзе да гэтага, калі будзе адпаведны кіраўнік.

Янка Патаповіч
кіраўнік Спаж. Коопэратывы „Рунь"
у Рачканах.

P. S.

Заклікаю ўсе беларускія коопэратывы даць зьведамленьні аб сабе на бачынах „Самапомачы."

в. Рачканы, 26.IV.33 г. Я. П.

Сельская гаспадарка.

Надыманьне ў жывёлы

З прыростам травы, асабліва-ж — канюшыны, на вясну заўсяды становіцца пільнай небясьпека надыманьня, перадусім у скаціны, радзей — у авечак. Ёсьць два віды надыманьня: а к у т н а е (раптоўнае, вострае) і х р о н і ч н а е (павольнае). Небясьпечна вельмі надыманьне вострае, пры каторым жывёла гіне часта ўжо за поўгадзіны: раз хутчэй, раз пазьней.

Цяжка лячыць усякае надыманьне. Дзеля гэтага трэба ведаць, ад чаго яно ўзьнікае, каб да яго наагул не дапусьціць.

Надыманьне паўстае з таго, што ў трыбусе жывёлы творыцца праз меру многа газаў, ад каторых трыбух расьпіраецца, націскае на лёгкія і жывёла ня можа здыхацца (дыхаць). Калі ў час ня выпусьціць з трыбуха набраных газаў, дык жывёла траціць магчымасьць дыхаць і настае сьмерць. Беспасярэдняй прычынай сьмерці бывае лопаньне самога трыбуха, або мускальнай перагародкі (diafragma) паміж грудзьмі і брухам. Бывае гэта асабліва тады, калі хворая жывёла з болю пачынае кідацца вобзем.

Газы, што набіраюцца ў трыбусе, паўстаюць там ад квашэньня, якое настае, калі жывёла праз меру наесца сачыстага корму, як маладой канюшыны, люцэрны, буйнай травы, або таксама гнілой бульбы, буракоў, сапсутай брагі. Шкодзіць таксама паша на аржышчы, дзе абышло выцерушанае збожжа, — асабліва-ж паша па расе і насупроць ветру.

Пазнаецца надыманьне перадусім паводле таго, што настае хуткае зьвялічваньне бруха жывёлы, а гэтак званая галадавая ямка (левая) хутка выпаўняецца аж праз верх. Жывёла перастае есьці, траціць жвачку, сіліцца на моч і кал і ўсё напрасна... Гэта ўсё пры надыманьні вострым; пры надыманьні-ж хранічным працэс гэты йдзе бяз хуткай небясьпекі і цэлыя тыдні.

Залежна ад таго, ці маем дачыненьне з надыманьнем вострым, ці з хронічным, розны бывае спосаб і ягонага лячэньня: скоры і рашучы — пры надыманьні вострым і павольны — пры надыманьні хронічным. Істота лячэньня аднак заўсяды таясамая: выдастаць з трыбуха набраныя там газы.

Пры вострым надыманьні гэткае выбіраньне газаў адбываецца двума спосабамі: або пры помачы гэтак званай **глытніцавай трубы** (папольску — *rura przełykowa*), або пры помачы **трокара**. — Глытніцавая труба зроблена з скручанага ў трубку дроту і пацягнена скурай; даўжыня яе прыблізна паўтара мэтра (два аршыны з лішнім). Ужываецца труба гэтак: хворая жывёла с т а в і ц ц а п е р а д а м в ы ш э й, у зубы ўстаўляецца ёй папярэчка з дзюрой, праз каторую і ўводзіцца труба аж у трыбух. Труба прад тым мочыцца ў цёплай вадзе і мажыцца алеем. Праз гэту трубу газы выходзяць і жывёла ратуецца. Папярэчка ўстаўляецца ў зубы на тое, каб жывёла не пакусала самой трубкі; перад-жа жывёлы мусіць стаяць вышэй, каб канец трубы ў трыбусе не запіхаўся набраным там кормам.

Калі-б ня было пад рукой глытніцавай трубы, або калі часам і яна не памагае, тады ўжываецца трокар (або і звычайны нож), каторым прабіваецца выпуклая галадавая ямка*) і таксама выпускаюцца газы. Трокар прадстаўляе сабой вострае, даволі грубое шыла, на якім знаходзіцца добра дапасаваны, таксама жалезны футарал (падобна, як у машынцы да рабленьня папяросаў, толькі што не раскладаецца). Ужываецца трокар гэтак: настаўляецца н а ў к о с над ямкай, на далонь уніз ад паясьніцы і прытрымоўвуючы аднэй рукой, другой моцна і раптоўна стукнецца ў апраўлены канец трокара. Трокар ад гэтага, разам з футаралам (трубачкай), пранікае аж у трыбух. Пасьля гэтага сам трокар (шыла) выймаецца, а трубка (футарал) астаецца і праз яго — у добрым разе — з сьвістам выходзяць на верх сабраныя ў трыбусе газы. Трывае гэта звычайна не карацей двух гадзін часу. Калі газы (сьмярдзючыя) ўжо больш ня выходзяць, тады а с ь ц я р о ж н а выцягваецца трубка трокару, прытрымоўвуючы пры гэтым пальцамі другой рукі скуру навакол раны, каб туды ня ўнікла паветра і магчымыя нячыстоты, якія маглі-б рану загнаіць. Самую-ж рану пасьля гэтага трэба абмыць і заляпіць смольнай або дзягцёвай налепкай.

Гэтак, у галоўных рысах, выглядае лячэньне ад надыманьня пры помачы трокару. Цяжкім ня ёсьць, трэба толькі пэўнай зручнасьці. Практычныя-ж гаспадары кажуць, што калі ўсе лекі акажуцца непамоцнымі і жывёла ледзь-ледзь стаіць ужо на нагах — слабеюць асабліва заднія ногі, — трокар напэўна паможа.

У найгоршым разе, калі небясьпека выдаецца нямінуючай, а пад рукой няма ні глытніцавай трубы, ні нават трокара, ужываецца звычайны нож. Мусіць ён быць даволі доўгі, ч ы с т ы. Прабіўшы ім бок скаціне, таксама як і трокарам, трэба ім час-адчасу а с ь ц я р о ж н а рухаць (плашмя!), каб лепш адчыняць рану і выпускаць газы. Помач нажа, ведама, ня так пэўная, як трокара і ўжываць яго радзяць, калі так ці гэтак, а «сьмерць ужо на языку.»

*) Г а л а д а в а я я м к а знаходзіцца над пахвінай, паміж апошнім жабром і гуздыром (бугром) падуздошнай касьці.

Як нож, так асабліва трокар (з футаралам) пасьля кожнага застасаваньня трэба старанна вычысьціць, да суха выцерці, памазаць нясоленай клустасьцю (ці алеем, алівай), завярцець у чыстую (няпісаную ані друкованую) паперу і пераховываць у чыстым, сухім месцы.

Лячэньне хронічнага надыманьня звычайна бывае цяжэйшым і з добрым вынікам можа яго правесьці толькі лекар-вэтэрынар.

А. К.

Аб баранаваньні ярыны.

Ня рэдка можна сярод нашых гаспадароў спаткацца з думкай, што ярына — як і ўсякія іншыя засевы — як толькі дасталася ў зямлю, нічога ад чалавека ўжо не патрабуе. Гэта ня так: яна патрабуе усьцяж дагляду, патрабуе павeтра, каб дыхаць, бо-ж яна істота жывая. Праўда, расьціна мае кругом вельмі і вельмі шмат паветра, але доступ яго да ўсіх часьцін расьціны, прадусім да карэньняў, часта становіцца немагчымы. Бывае гэта асабліва тады, калі глеба па дажджох на цяжэйшых грунтох (гліна, глей) зьбіваецца ў непрапускны пласт.

Каб гэткую зьбітую глебу раскрышыць і даць доступ да карэньняў вольнаму паветру, трэба гэту глебу — з усеенымі ў яе пасевамі—баранаваць лёгкімі баронамі (пасеўнымі). Гэткае баранаваньне ярыны (аўса, ячменю) мае акрамя таго і тое яшчэ значэньне, што нішчыць абышоўшае пустазельле, перадусім— сьвірэпку.

Ужываньне бараны да раскрышэньня ссохшай скарынкі глебы спатыкаюць некаторыя с недаверам, бо баяцца, што пры гэтым пашкодзяць і самую ярыну. Вось-жа практыка выказала, што гэтыя страхі сусім беспадстаўныя, калі толькі барануецца засеў на цяжкой і ня вельмі перасохшай глебе. Баранаваць-жа яравыя засевы на глебе лёгкай ня можна, бо тут сапраўды можна пашкодзіць самую яравую расьцінку.

Міма ўсяго гэтага ня можна нікога сілком і на сьлепа змушаць ці намаўляць да баранаваньня яравых засеваў (аўса, ячменю): далёка лепш раіць кожнаму гаспадару, каб папробаваў забаранаваць хоць маленькі загончык сваіх яравых засеваў і пасьля сачыў за рэзультатамі ды пераканаўся асабіста. — Ня можна толькі баранаваць ярыны, покуль расьцінкі яшчэ сусім малыя, ня досыць замацаваныя ў зямлі, а таксама і прад самым іхным выплываньнем. Найбольш адпаведным часам да баранаваньня ёсьць мамэнт, калі расьцінка пачынае кусьціцца.

Нікога ўрэшце ня можа пужаць тое явішча, што ярына зразу пасьля баранаваньня сапраўды будзе выглядаць быццам пашкоджанай: за пару дзён яна напэўна акрэпне і разаўецца. — Баранаваць найлепш у пахмурны дзень ці прад вечарам.

Б. К—ў.

Сьвірэпка і асот.

Сьвірэпка і асот гэта два найважнейшыя бадай непрыяцелі нашых яравых перадусім засеваў. Нашы гаспадыні часта аднак сьвята пераканаíны, што „каб ня было ў полі сьвірэпкі, ня было-б дзе набраць травы для парасяці". У выніку такога разуменьня справы нашы яравыя палі і палеткі не заўсяды бываюць зялёныя, але найчасьцей жаўцеюць ад сьвірэпкі, быццам залітыя сьмятанай. Няшчасьце гэта земляроба, бо сьвірэпка гэта праўдзівы абжора нашых і без таго галодных палёў. Навукай і практыкай даказана, што сьвірэпка гэтак буйна расьце сярод збожжа дзеля таго, што яна мае аж дзійную ўмеласьць адбіраць ад гэтага збожжа корм і ім карыстацца. Знача, гдзе буйна расьце сьвірэпка, там галадуе збожжа. І просты гаспадарскі розум дзеля таго дыктуе губіць сьвірэпку, як і гдзе толькі гэта можна. Тая-ж вымоўка, што сьвірэпка гэта быццам корм для парасяці ці каровы, ня сьмее ніко га мыляць, бо гэты „корм" і благі і вельмі, вельмі дарагі: благі, бо сьвірэпка мае ў сабе труючыя сучасткі, а дарагі — бо яна больш аб'ядае і шкодзіць збожжу, чым сама дае вельмі падазроннай карысьці.

Нішчыць сьвірэпку трэба ў кожную пару і рознымі спосабамі. Сьвежа абышоўшую сьвірэпку ў добра закараніўшымся збожжы нішчаць вострым баранаваньнем. У акопнінах яе трэба палоць ці аборываць. Калі станецца так, што сьвірэпка выперадзіць у сваім росьце само збожжа, дык астанецца адно — палоць яе. Асабліва ж ня можна дапускаць сьвірэпку да расьцьвету на полі: жоўта зацьвіўшая ад сьвірэпкі ніва даець найгоршае пасьведчаньне аб гаспадару самога поля.

Апрача гэтых спосабаў чыста мэханічных, стасуюць яшчэ да губленьня сьвірэпкі спосаб хэмічны, але толькі ў збожжы бяз усеўкі канюшыны, выкі ці чаго падобнага і покуль сьвірэпка далёка йшчэ да цьвету. Гэткая ніва за расы пасыпаецца або мелкім каінітам (4—6q на гэктар) або неалеяваным азотняком (1.0—1.5q на гэктар), або ўрэшце мяшанкай аднаго і другога.

Шкоднасьць асоту лягчэй трапляе кожнаму да пераканаíньня. Нішчыцца асот спосабам мэханічным: вырываецца з каранём каліва за калівам. Адпаведнай да гэтага парой ёсьць якраз вясна, калі асот у збожжы йшчэ выразна відацца, не сядзіць так глыбака закараніўшыся і ня вельмі калючы. Асабліва лёгка яго можна выцягваць пасьля дожджу. Ува ўсякім разе ня можна дапускаць, каб асот расьцьвіў.

Да рэчы ўспомніць урэшце, што нішчэньне асоту загадана і законам (Dz. U.R.P. № 41, паз. 363, 1931 г.). За выкананьне гэтага закону мае даглядаць паліцыя і віноўных можа штрафаваць грашмі і арыштам.

С. Б—і.

Не пазьнецеся з касьбой.

Мыляецца той, хто думае, што чым больш пласт сена зьбярэ з свайго загону, тым больш будзе мець карысьці. Не, гэтак ня ёсьць. Хто спазьняецца з касьбой, той зьбірае з поля салому, а ня сена. А гэта розьніца. Адзін швэд (Гансон) напр. даказаў убываньне спажыўнай вартасьці сена з прыбываньнем ягонай старасьці на наступным прыкладзе. Ён касіў на тымсамым загоне сена з выкі ў розную пару ягонай сьпеласьці і сьцьвердзіў, што кілёграм такога сена скошанага прад цьветам меў у сабе 109 грам страўнага бялка*), а скошаны ў пару самога цьвету — ужо толькі 66 грам; кілёграм сена з зялёнага аўса, скошанага падчас цьвету, меў 40 грам страўнага бялка, а скошанага ў пару, калі зярню аўса было ўжо напалову сьпелае — усяго толькі 28 грам. Падобныя розьніцы сьцьверджаны ў сене мурожным і ў канюшыне.

Усё гэта згодна паказвае, што пакіданьне травы на пні, „каб падрасла," гэта толькі зманнасьць. Расьціна — як усё жывое — узрастае ў вартасьць і красу аж да часу цьвету; ад таго часу ўсё цаньнейшае расьціна магазынуе ў сваё семя, а ў сабе пакідае толькі матэрыял для спажывы бязвартасны і прыгатаўляецца заміраць. Вось-жа хто зьбірае сена кошанае пазьней цьвету, той замест поўнавартаснага матэрыялу на сена, зьбірае даслоўна самыя толькі аб'едкі. Гэткая расьціна вяне, дзеравянее, сохне на пні і становіцца звычайнай саломай.

Ясна з гэтага, што пратрымываньне расьціны на пні гэта звычайнае марнаваньне яе. Каб-жа да гэтага марнаваньня не дапусьціць, трэба касіць траву (і канюшыну!) найпазьней — у час ейнага цьвету, а то і пры самым толькі пачатку гэтага цьвету, як толькі выплываюць травяныя каласкі (вехі). Адступленьне ад гэтага правіла можна вынятка толькі дапусьціць пры трывала дажджлівай непагодзе. Ды і то не заўсёды. Практычна бяручы у Пятровы час мусіць быць касьба ў самым разгоне.

Кажуць, што «добры касец дажджом косіць, але пагодай сушыць." Не спрачаймася тут, ці добра „дажджом касіць." Затое праўдай ёсьць, што сена кошанае прад цьветам і ў самым цьвеце, асабліва канюшыну і ўсе матыльковыя, цяжэй высушыць, чым такое-ж сена кошанае пасьля цьвету. Сена з матыльковых расьцінаў дзеля гэтага найлепш сушыць на трыногах і пярэплатах.

Сьцяпан Б—скі.

---

*) бялко — гэта найважнейшая сучастка сена.

Што рабіць з грыбамі?

Грыбы ў лесе гэта наша нявыкарыстанае багацьце. Трэба толькі іх так зьбіраць, каб ня нішчыць зародкаў на дальшы ўраджай, а сабраныя — адпаведна прыгатоўваць і сартаваць.

Перадусім што да самога зьбіраньня: ня можна так на дзіка вырываць грыбоў з зямлі: іх трэба зразаць нажом ту-ж пры зямлі, а корань прыгарнуць самой зямлёй. Толькі калі трэба бывае грыб некуды пераслаць у стане сырым, тады яго выбіраюць разам з каранём і нават зямлёй. Ува ўсякім разе трэба сьцерагчыся, каб ня нішчыць маладых грыбкоў, што знаходзяцца йшчэ пад зямлёй. Старыя грыбы, што тавару добрага ўжо даць ня могуць, найлепш пакідаць на насеньне.

Вымаганьні рынку—пераважна заграні́чнага—да паасобных спатыканых у нас грыбоў будуць больш-менш наступныя:

С м а р ш ч к і перадусім ачышчаюцца з зямлі сухой сьціркай, або нажом (вадой ня можна!), а канцы каранёў, калі іх цяжка абчысьціць — абрэзваюцца. Пасьля іх ніжуць праз сярэдзіну шапачкі і караня на шнуркі, 50 - 70 ст. (аршын) доўгія так, каб большыя грыбы былі пасярэдзіне, а меншыя — пры канцох і сушаць лёгка на сонцы. Як толькі пры датыканьні да смаршчка з яго не цячэ вада, тады яго дасушваюць у печы высьцелянай саломай, або іншай якой пляцёнкай, пры тэмпэратуры 50 - 70°C. Высушаны смаршчок павінен адпавядаць гэткім варункам: шапачка ня шырэйшая $7^1/_2$ ст., жоўта-шэрая, цёмна-рудая ці жоўта-бранзовая. Мякіш грыба павінен на зломе быць белым з слабым але прыемным запахам. Корань роўны, не даўжэйшы 8 см., 3 см. угрубкі, сьветлы, усярэдзіне пусты. З 10 кілёграмаў сырых смаршчкоў бывае 1 кілёграм сушы. Малыя і сярэднія смаршчкі, колеру жоўта шэрага і жоўта-бранзовага — найлепшыя; за імі йдуць — вялікія, цёмна-бранзовыя і чорныя. Асобна сартуюцца смаршчкі з шапачкай круглай і асобна—з шапачкай вострай. Зцымаюцца пры гэтым яны з нітак і складаюцца ў скрынкі, або ў чыстыя палатняныя мяшкі, вагі ад 10 да 20 кл. — Раньнія баравікі тавару ходкага не даюць. Далей падходзяць рыжыкі, лісічкі, баравікі ўласьцівыя (васеньнія), зялянкі. —Найважнейшым з іх ёсьць

Б а р а в і к. Прад сушэньнем ці іншым прыгатаваньнем баравіка, яго трэба ачысьціць ад пяску, а корань абразаць датуль, пакуль ня будзе белым. Сушэньне пачынаецца таксама спачатку на сонцы і канчаецца ў печы. Пры гэтым грыбы звычайна нанізываюцца на шпяні з лучыны, або і бяз гэтага (вольна). У печы раскладаюцца грыбы, шапкамі ў верх, таксама на саломе, або на сумысна да гэтага прыгатаваных пляцёнках з лазовых ці вярбовых пруцьцяў. — Залеж-

на ад якасьці самога грыба і спосабу ягонага прыгатаваньня, дзеліцца тавар на тры і нават чатыры сарты: I— самыя толькі шапачкі, без карэньняў, зьверху бранзовыя, зьнізу— белыя; II — шапачка цытрынова-рудая, корань сьцяты на адну траціну; III—шапачкі чырвоныя, корань сьцяты да паловы. Урэшце ўсякія адпадкі, што на вываз ня йдуць, а толькі меляцца на муку да ўсякіх сосаў і зупаў. — Вывозныя сарты баравікоў (I, II, III) не павінны мець больш як 20 проц. вільгаці. На 1 кілё сушы йдзе 7 кілё грыбоў сырых. Шырокасьць шапачкі грыба ня можа быць большай 7 см.

Баравікі прыгатаваныя на экспорт ніжацца ў вянкі даўжынёй 1 з паловай мэтры (сярэдняе). Нізаць ў вянкі трэба пры гэтым так, каб шапачкі з абодвых канцоў вянка былі ўгару, вялікія — ўнізе, а меншыя — ўвярху. Вянкі вяжуцца ў пучкі вагі па 5 кілё і пасьля або пакуюцца ў чыстыя палатняныя мяшкі, або ў ценькія скрыначкі, даўжыні 1.60 м., вагі—акрамя апакаваньня — 20 кілё.

Акрамя гэтага спосабу прыгатаваньня грыбоў да спажыцьця і экспорту, ёсьць яшчэ спосабы іншыя. Патрабуюць яны аднак і фаховага дагляду і асобных прыладаў, што ўсё разам узятае вымагае значных сумаў грашовых. — Ёсьць гэта йшчэ адзін довад, адна прычына, дзеля чаго наша сялянства перадусім павінна лепш пазнаць коопэрацыю, каб коопэратыўным спосабам перарабляць ўсякія грыбныя прадукты і што найважнейшае — сарганізаваць збыт і выкарыстаньне сырых грыбоў. м. я.

Гілёу трэба нішчыць.

Каму-ж ня ведама, як скаціна „гілюе"?! Гілюе-ж яна не з дабра, не з таго, што добра напасьвілася і больш ужо нічога для сябе не жадае: гілюе, бо адчувае небясьпеку для свайго здароў'я і страту для гаспадара. Як-жа гэта ёсьць?

Да гіляваньня паганяе скаціну муха — гіль, якая складае на поўсьці скаціны каля 500 яечак. З іх выходзяць малыя рабачкі, якія дастаюцца — праз скуру і пры зьлізываньні языком — у нутро жывёлы, дзе і гадуюцца на будучых гілёў — мух. У міжчасе ад травеня да ліпеня гэтыя гілі-рабакі дастаюцца з наскурных гузоў (вугроў) наверх (звычайна раніцай паміж 4—8 гадз.), падаюць на зямлю, гдзе праз нейкі час (ад паўгоду да году)ператвараюцца ў сапраўдных гілёў-мух. Жыве гіль-муха ўсяго толькі каля пяцёх дзён, кладзе яйкі і гіне. — Гілі-рабакі, што вывальваюцца з вугроў у гной — далей не разьвіваюцца, але самі гінуць.

Кароткае жыцьцё гіля аднак бывае для скаціны вельмі дакучлівым: хмары гілёў нападаюць на скаціну (і коняў), непакоячы іх і дзеля таго малочныя каровы трацяць на малочнасьці, а маладняк не разьвіваецца (не расьце). Мяса скаціны, нападанай гілямі, трацiць на вартасьці, скура — таксама (дзюравіцца).

Трэба дзеля гэтага гілёў нішчыць. Прад выганяньнем скаціны ў поле скуру ейную трэба заўсяды ачышчаць з гілёвых рабакоў, а вугры трэба таксама выціскаць пальцамі.— Вугры недасьпелыя лёгка выціскаць не даюцца. Тут патрэбна пэўная ухватка. Праз адкрыты вяршок гуза (вугра) накалываецца шпількай ці шылцом чарвяк гіля, нутро каторага пасьля выціскаецца пальцамі. — Да выцягваньня чарвякоў гіля ўжываецца таксама йшчэ кручок, каторым плятуцца ценькія каруны. Гэты кручок уводзіцца ў вугор на глыбіню 1·2 см. пад чарвяка так асьцярожна, каб не параніць ані жывёлу, ані самога чарвяка. Пасьля, аднэй рукой падцягваецца кручком чарвяк на гэтулькі, каб шчыпчыкамі з карбаванымі берагамі ў другой руцэ можна было падхапіць высунутую наверх часьць гэтага-ж чарвяка і выцягнуць яго цалком. На пачатак гэты спосаб здаецца нават трудным, але немцы і данцы яго шырака ўжываюць і вельмі хваляць.

Калі б чамусьці гэтых спосабаў нішчэньня гілёвых чарвякоў ня можна было застасаваць, астаецца самыя вугры абстрыгчы з шэрсьці і змазаць дзёгцем раз, а за тыдзень—другі раз.— Калі хацець павясьці рашучае нішчэньне гілёў, дык трэба нішчыць іх цэлай вёскай, або і ваколіцай. Правілам пры гэтым мусіць дбаць, каб не радзей, як раз за два тыдні, рана, прад выганяньнем скаціны ў поле, акуратна яе абгледзіць, ці ня мае гілёвых вугроў, асабліва на хрыбце, і калі так, дык старацца іх павыціскаць. — Штодзеннае акрамя таго чышчэньне скуры скаціны вехцем саломы, ці яшчэ лепш — шчоткай найбесьпячней бароніць скаціну ад пазьнейшай дакукі і шкоды.

(Паводле „Т. R." № 19—20.)

Гаспадарчая хроніка.

III Паўночны Кірмаш і Льнярская Выстаўка ў Вільні мае адбыцца ў міжчасе ад 28 жніўня да 10 верасьня с. г. У зьвязку з жыдоўскім байкотам нямецхіх тавараў, арганізатары Кірмашу і Выстаўкі многа сабе ад іх абяцаюць. Побач з льнярскім аддзелам, які будзе мясьціць у сабе шмат машын і прыладзьдзя патрэбных да гадаваньня і пераробкі лёну, будуць выстаўляцца між іншым наступныя віды промыслаў: 1) мэталічны і машынова-тэхнічны, 2) будаўляны, 3) электротэхнічны, 4) ткацкі, 5) хэмічны, 6) мануфактура і конфэкцыя, 7) галянтэрыя, вырабы гумовыя і футраныя, 8) промысел дравесны і дравесная галянтэрыя, 9) промысел скураны, 10) цукраварскі, 11) аўтомабільны, 12) земляробскі, 13) аптэкарскі, 14) музычны, 15) паперны, 16) броварны і іншыя. — Спадзяюцца ўчасьця фірмаў чэхаславацкіх.

Курс грошэй. Дня 1.VI.1933 г. плацілі за долар 7 зл. 48 гр.; за рубель золатам — 4 зл. 89 гр.

Redaktar-Vydaviec inž. A. KLIMOVIČ.

Biełaruskaja Drukarnia im. Fr. Skaryny, Vilnia, Zavalnaja 6—10.

ЦЭНЫ Ў ВІЛЬНІ

паводле нотаваньняў Віленскай збожжова-таварнай і льнярскай бурсы з 19 да 29.V 33 г. за 100 кілё; тавар сярэдняй якасьці.

Жыта мяшанае — ад 19.50 да 18.50 зл.; пшаніца мяшаная — ад 31 00 да 30.00 зл.; ячмень на крупы — ад 16.00 да 16.50 зл.; авёс — ад 13.50 да 14.00; мука жытняя 55 прац. — ад 32.00 да 30.50 зл.; мука жытняя 65 прац. — ад 24.00 да 25.50 зл.; мука разовая — ад 22.50 да 2[illegible].00 зл.; мука сітняя — 2[illegible].00 зл.; мука пшонная 0000 — 56.25 да 54.75 зл.; крупы грэчныя 1/1 паленыя — 40.00 да 36.00 зл.; пансак ячменны № 3 — 33.50—34.00 зл.; вотрубы жытнія — 10.00; вотрубы пшанічныя — 10.50—10.75 зл.; грэчка —; фасоля белая —; крупы аўсяныя — 50. — Цэны лёну бяз зьмены.

Малочнае (паводле нотаваньняў Віленскага малачарскага саюзу з 31.V.33 г.): масла найлепшае за 1 кілё ў гурце — 2.30 — 2.40 зл., у дэталю — 2.60; масла сталовае у гурце ад 2.10 да 2.20 зл., у дэталю — 2.40 зл.; масла соленае — —; сыры літоўскія за кілё ў гурце ад 2.00 да 2.60 зл., у дэталю ад 2.20 да 3.00 зл.; сыры з тварагу за кілё у гурце 1.10 зл., у дэталю — 1.30 зл.; яйкі за капу — ад 3.00 да 4.50, за штуку — ад 6 да 8 гр.; сьмятана ў гурце — 1.20, у дэталю — 1.50 зл..

Мяса за кілё: гавяда (валовіна) за кілё бітай вагі—ад 1.20 да 1.40, сьвініна—ад 1.35 да 1.50 зл.

Наваградзкая Дзяржаўная Беларуская Гімназія

(ФІЛІЯ ДЗЯРЖАЎНАЕ ГІМНАЗІІ ІМЯ А. МІЦКЕВІЧА Ў НАВАГРАДКУ), тыпу матэматычна-прыродазнаўчага, у 1933/34 школьным годзе будзе мець клясы І (б. ІІІ-цюю), IV, V, VI, VII і VIII.

У І-шую зрэформаваную клясу прыймаюцца:

А) дзеці, якія маюць пасьведчаньне аб скончэньні 6 аддзелаў пачаткавае шкошколы альбо II клясы прыватнае гімназіі, з няпоўнымі правамі дзяржаўных гімназіяў;

Б) дзеці, якія гэтых пасьведчаньняў ня маюць.

Кандыдаты з групы „А“ здаюць уступны экзамін з польскае мовы, беларускае мовы, прыроды і арытмэтыкі з геомэтрыяй па праграме 6 аддзелаў сяміклясовае пачаткавае школы альбо І і II клясы гімназіі — залежна ад таго, з якой школы кандыдат паступае. Пры экзаміне з польскае мовы праверавецца прыгатаваньне з географіі.

Скончыўшыя 6 аддзелаў 3-ох, 4-ох і 5 цёх клясовых пачатковых школаў, апрача таго, здаюць экзамін з нямецкае мовы. — Кандыдаты групы „Б“ здаюць поўны экзамін з усіх прадметаў па тэй-жа, што першая група, праграме.

Прыймо ў клясы IV—VIII адбываецца на падставе экзамінаў па праграме дзяржаўных гімназіяў матэматычна-прыродазнаўчага тыпу:

1) з усіх прадметаў — для кандыдатаў, якія ня маюць школьных пасьведчаньняў аб скончэньні папярэдняе клясы дзяржаўнае альбо прыватнае, з поўнымі правамі дзяржаўных, гімназіі;

2) з розьніцы праграмы — для тых, якія маюць пасьведчаньне аб скончэньні ў 1932-33 шк. годзе папярэдняе клясы дзяржаўнае альбо прыватнае, з поўнымі правамі дзяржаўнае гімназіі, інакшага, чым матэматычна-прыродазнаўчы, тыпу;

3) з беларускае мовы — для кандыдатаў з дзяржаўных ці поўнапраўных прыватных гімназіяў матэматычна-прыродазнаўчага тыпу.

Да экзаміну ў І клясу дапушчаюцца кандыдаты, якія маюць ня меней 12 і ня болей 16 гадоў, у вышэйшыя клясы граніцы веку ўзрастаюць адпаведна на адзін год.

Для дапушчэньня да экзаміну ў VII і VIII клясу вымагаецца дазвол Віленскага Куратарыюму.

Да просьбаў належыць абавязкава далучыць: 1) мэтрыку нараджэньня; 2) апошняе школьнае пасьведчаньне; 3) пасьведчаньне доктара аб паўторным прышчэпе воспы; 4) пасьведчаньне доктара аб здароўі; 5) плату за экзамін: у VIII кл.— 20 зл. і рэшту клясаў—10 зл.

Экзаміны адбудуцца ад 15 да 21 чэрвеня 1933 году.

Pierasyłka apłačana ryčałtam.

CANA NUMARU 40 HRAŠOŬ